

Nr 75

Regeringens proposition om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret;

beslutad den 27 februari 1975.

Regeringen föreslår riksdagen ått antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

ERIC HOLMQVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att två flottiljadministrationer vid flygvapnet dras in. Förslaget innebär bl. a. att Södermanlands flygflottilj (F 11) i Nyköping och Kalmar flygflottilj (F 12) läggs ner.

I propositionen läggs också fram förslag om markförvärv för kasern- och övningsområde för det nya fredsförbandet i Arvidsjaur.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975 -02-27

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon

Föredragande: statsrådet Holmqvist

Proposition om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

Indragning av vissa flottiljadministrationer vid flygvapnet

Inledning

I februari 1967 tillsattes *försvarets fredsorganisationsutredning*¹ (FFU) för att utreda bl. a. omfattningen och arten av lämpliga strukturförändringar i krigsmaktens fredsorganisation.

I januari 1971 uppdrog Kungl. Maj:t åt FFU att lämna förslag om hur flygvapnets fredsorganisation från mitten av 1980-talet skall anpassas till krigsorganisationens utveckling. Av en till direktiven fogad promemoria framgick att ytterligare två flottiljadministrationer borde läggas ner. Utredningen skulle också belysa under vilka förutsättningar en tredje administration kunde dras in och vilka konsekvenser för fredsorganisationen i övrigt en sådan nedläggning skulle få. I promemorian angavs vidare bl. a. att luftutrymmet över och kring krigsflygskolan (F 5) i Ljungbyhed på lång sikt kunde bli otillräckligt för skolans behov med hänsyn till den civila luftfartens expansion. Översynen av flottiljorganisationen borde därför kombineras med studier av krigsflygskolans framtida lokalisering.

FFU har i november 1973 lämnat delbetänkandet (Ds Fö 1973:2) Förslag till ändringar i fredsorganisationen vid flygvapnet. Utredningen bedömer att dess fortsatta arbete inte kommer att påverka flygvapnets fredsorganisation i stort och anser därför att dess uppdrag i fråga om flygvapnet är slutfört.

Yttranden över FFU:s betänkande har avgetts av överbefälhavaren – efter hörande av cheferna för armén, marinen och flygvapnet – fortifika-

¹ Utredningsman f. d. landshövdingen Eric Wesström intill den 1 januari 1972 och därefter riksdagsmannen Gunnar Gustafsson.

tionsförvaltningen, försvarets materielverk, värnpliktsverket, försvarets rationaliseringsinstitut, försvarets fastighetsnämnd, försvarets personalnämnd, luftfartsverket, byggnadsstyrelsen, statens personalnämnd, statens naturvårdsverk, statens planverk, arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelserna i Västmanlands, Kalmar, Södermanlands, Östergötlands, Blekinge, Skaraborgs och Kristianstads län, trafikbulerutredningen, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar och Blekinge läns landstingskommuner, Uppsala, Nyköpings, Norrköpings, Linköpings, Kalmar, Ronneby, Ängelholms, Karlsborgs, Västerås och Lidköpings kommuner, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S), Statstjänstemännens riksförbund (SR) och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO).

I prop. 1974:50 (FöU 1974:25; rskr 1974:270) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bl. a. godkänna vissa förslag till organisationsförändringar beträffande flygvapnets myndigheter på lokal nivå. Vid anmälan av denna proposition anförde jag bl. a. att jag senare avsåg att föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag om de organisationsändringar som kan föranledas av FFU:s förslag beträffande flygvapnet. Jag är nu beredd att föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag i denna fråga.

Nuvarande ordning m. m.

Södermanlands flygflottilj (F 11)

F 11 är förlagd till Skavsta ca 10 km nordväst om Nyköpings centrum. Flottiljen är en spaningsflottilj med två divisioner S 35 E och två divisioner S 32 C. Den är underställd chefen för första flygeskadern (C E 1) men lyder i vissa avseenden under militärbefälhavare.

Huvuddelen av flygvapnets utbildning m. m. rörande flygspanings-system är förlagd till F 11. Flottiljchefen har därför under C E 1 ansvar för frågor som normalt inte åvilar lokala förbandschefer. I flottiljstaben ingår sålunda en särskild operations- och underrättelseavdelning med underlydande underrättelseplutoner. Fr. o. m. den 1 juli 1974 har en fototolkskola förlagts till F 11. Den för flygvapnet gemensamma utbildningen i underrättelsetjänst som nu bedrivs vid F 11 kommer i framtiden att samordnas med fototolkutbildningen i en särskild underrättelsekola.

F 11:s ansvar för mobiliseringsplanläggning och förvaltning är mindre än en sektorflottiljs. Flottiljen har sålunda inte något ansvar för stridslednings- och luftbevakningsförband. Krigsplanläggningen och planläggningen för och genomförandet av samövningar i fred är dock omfattande och kräver nära samarbete med bl. a. militärområdesstaber och kustflottan.

Flygutbildningen vid F 11 är omfattande och bedrivs till stor del på låga flyghöjder och under goda yttre betingelser.

Antalet anställda var den 1 oktober 1973 ca 510, varav ca 145 militära, 165 civilmilitära och 200 civila tjänstemän. Vakanserna är få.

Kasern- och flygfältsområdet upptar en yta av ca 550 ha. Flygfältet

har två start- och landningsbanor, som går i öst-västlig resp. nord-sydlig riktning och är 2 500 resp. 2 000 m långa.

Huvuddelen av byggnaderna är uppförda år 1942. Byggnadsbeståndet är huvudsakligen i gott skick med undantag av hangarer och flygverkstad som det inte lönar sig att sätta i stånd. Flottiljen har eget vattenverk. Investerings- och istandsättningsbehovet för 20-årsperioden 1973/74–1992/93 har år 1973 beräknats till ca 130 milj. kr. i fast prisläge, vilket enligt FFU:s beräkningsgrunder motsvarar ca 62 milj. kr. i nuvärde år 1973.

Kalmar flygflottilj (F 12)

F 12 är förlagd till Smedby ca 5 km nordväst om Kalmar centrum, Flottiljen är sektorflottilj för sektor S 2.

F 12 är en jaktflottilj med två jaktdivisioner J 35 F. Flygvapnets väderskola, som utbildar väderbiträden m. fl. för krigsmaktens behov, är förlagd till flottiljen. Vid flygfältet finns också en civil flygstation som både civil reguljär luftfart och allmänflyget utnyttjar. För skjutning mot mårkål har flottiljen en målplats vid Sandby på Ölands ostkust. På grund av sektoransvaret har flottiljen stort mobiliserings- och krigsförberedelseansvar.

Antalet anställda var den 1 oktober 1973 ca 490, varav ca 120 militära, 145 civilmilitära och 225 civila tjänstemän. Av de anställda tjänstgjorde ca 100 på platser utanför Kalmar, de flesta i Blekinge län. Personalläget och utbildningsbetingelserna vid F 12 är goda.

Flottiljens markinnehav i Kalmar utgör ca 400 ha. Av dessa har ca 18 ha till den 1 september 1979 upplåtits till Kalmar kommun för ett civilt skyttecentrum. Flottiljen disponerar vidare ett markstridsområde om ca 275 ha ungefär 30 km sydväst om Kalmar samt målplatsen på Öland som omfattar ca 275 ha arrenderad mark. Markinnehavet i Kalmar täcker flottiljens behov. Flottiljen har två rullbanor, en i nordväst–sydostlig riktning (2 300 m lång) och en i nordost–sydvästlig riktning (2 000 m lång). För att minska bullerstörningarna startar inga plan mot sydost och antalet starter i nordostlig riktning har starkt begränsats.

Vissa delar av den mark som flottiljen använder skall utan vederlag återlämnas till kommunen om marken inte längre skulle behövas för militär permanent förläggning.

Huvuddelen av byggnaderna är uppförda åren 1942–43. Lokalerna är i huvudsak tillräckliga för nuvarande verksamhet och av god standard. De nybyggnads- och istandsättningsarbeten som krävs hänför sig till största delen till personallokaler, hangarer samt verkstads- och förrådslokaler. Nybyggnads- och istandsättningsbehovet för 20-årsperioden 1973/74–1992/93 har år 1973 beräknats till ca 112 milj. kr. i fast prisläge, vilket enligt FFU:s beräkningsgrunder motsvarar ca 54 milj. kr. i nuvärde år 1973.

Fredsorganisationsutredningen

Utredningens utgångspunkter

I prop. 1968:109 föreslog Kungl. Maj:t att Göta flygflottilj (F 9) skulle dras in och att Södertörns flygflottilj (F 18) skulle avvecklas som jaktflottilj. Min företrädare framhöll därvid att man inte borde ta ställning till en avveckling av flottiljadministrationen vid F 18 eller till en nedläggning av Roslagens flygkår (F 2) förrän FFU hade lagt fram fullständiga förslag om organisation av flygvapnets förband inom Stockholmsområdet och om flygvapnets skolorganisation. Riksdagen (SU 1968:124, rskr 1968:282) beslöt i enlighet med propositionen.

I prop. 1970:96 föreslog Kungl. Maj:t att Roslagens och Svea flygkårer (F 2 resp. F 8) skulle läggas ner. Dåvarande Södertörns flygflottilj skulle omvandlas till en skolenhet för utbildning i huvudsakligen stridslednings- och luftbevakningstjänst och dåvarande Hallands flygkår (F 14) byggas ut till en skolenhet med huvudinriktning på bastjänst. Riksdagen (SU 1970:202, rskr 1970:419) beslöt i enlighet med propositionen. Beslutet innebar bl. a. att F 8:s uppgifter som sektorflottilj inom sektor O 5 skulle övertas av Västmanlands flygflottilj (F 1).

I prop. 1971:110 föreslog Kungl. Maj:t att flottiljadministrationen vid Östgöta flygflottilj (F 3) skulle avvecklas. I samband därmed föreslogs att den provisoriska målflygheten vid F 3 t. v. skulle ligga kvar. Riksdagen (FöU 1971:9, rskr 1971:140) godkände förslagen.

I prop. 1972:45 föreslog Kungl. Maj:t att flygtransportdivisionen vid F 8 skulle föras över till Malmslätt. I propositionen föreslogs vidare på grundval av ett delbetänkande från FFU i december 1969 att målflygheten skulle föras över till Västgöta flygflottilj (F 6) i Karlsborg. Riksdagen (FöU 1972:15, rskr 1972:184) godkände förslaget om flygtransportdivisionen men ansåg att frågan om målflygheten skulle ställas på framtiden och att det fick ankomma på Kungl. Maj:t att vid lämplig tidpunkt återkomma i ärendet.

Utöver nu redovisade beslut av statsmakterna har FFU som bakgrund för sina överväganden räknat med att flygvapnet på lång sikt skall omfatta det av statsmakterna (prop. 1973:1 bil. 6 och 1973:75, FöU 1973:16, rskr 1973:195) angivna antalet divisioner, dvs. fem attack-, en lätt attack-, tre spanings- och åtta jaktdivisioner samt skol-, transport- och målflygförband. Detta har ställts mot det beräknade läget budgetåret 1975/76, dvs. sex attack-, en lätt attack-, fem spanings- och 17 jaktdivisioner samt skol-, transport- och målflygförband. Utredningen har vidare utgått från att nuvarande antal sektorer t. v. i stort behålls, varvid minst en flottiljadministration enligt utredningens mening måste finnas per sektor.

FFU framhåller att operativa krav starkt bör påverka dess överväganden. Utredningen har därför bl. a. granskat den betydelse för beredskap i olika former – t. ex. incident- och mobiliseringsberedskap – och för skydd som skilda fredsorganisatoriska lösningar innebär. Utredningen har därvid fäst särskilt avseende vid att hög insats- och mobiliseringsberedskap måste finnas inom så stor del av landet som

möjligt. Kravet på skydd genom utspridning av förbanden och fortifikatoriska anordningar blir enligt utredningens mening starkare ju färre antal divisioner som kommer att finnas vid ett krigsutbrott.

Mot bakgrund av statsmakternas (prop. 1972:111, InU 1972:28, rskr 1972:347) beslut om regionalpolitiken, dess målsättningar och förverkligande har FFU vidare studerat avvägningsproblemen gentemot den civila delen av samhället. Den ökade vikt som samhället lägger vid en balanserad regional utveckling har dock inte inneburit att de militära effektivitetssynpunkterna skjutits i bakgrunden. I sina avvägningar mellan militära och allmänt samhällseliga intressen liksom mellan skilda regioners militäroperativa krav och regionalpolitiska krav har utredningen arbetat med olika antaganden om fördelningen mellan olika områden och mellan olika flottiljer av fredsorganisationens flygdivisioner av skilda flygslag.

Med hänsyn till det ekonomiska läget för försvaret har utredningen vidare sett det som en viktig uppgift att lägga fram förslag som innebär att antalet anställda kan minskas. Utredningen har samtidigt sökt beakta följderna för de anställda och särskilt undersökt möjligheterna att lösa personalproblemen.

Utredningens överväganden och förslag

FFU anser att de operativa kraven har stor betydelse när det gäller att utforma fredsorganisationen för flygvapnet. När antalet flygplan och därmed även antalet flygförband minskar måste allt större anspråk ställas på att kvarvarande enheter i full utsträckning kan utveckla flygsystemens värdefulla egenskaper som t. ex. stor rörlighet, förmåga till snabb insats mot olika mål i skilda områden samt hög insatsberedskap. Stora krav ställs därför främst på basystemet men också på stridslednings- och luftbevakningssystemet och mobiliseringsorganisationen.

Enligt FFU måste främst operativa bedömningar läggas till grund för diskussionen om flygförbandens fredstida lokalisering. De regionalpolitiska bedömningarna kommer emellertid in i övervägandena inom de större geografiska områden som studeras av operativa skäl.

De nuvarande regionalpolitiska målen anger enligt FFU inte i vilka orter organisationsförändringar inom flygvapnet kan godtas från regionalpolitiska utgångspunkter. Utredningen har därför försökt utvärdera i vilka av de diskuterade förläggningsorterna effekterna av en flottiljindragning är minst kännbara från regional- och kommunalpolitiska utgångspunkter.

Efter dessa principiella överväganden går FFU över till att behandla frågan om hur många flottiljer som bör dras in. Utredningen erinrar därvid inledningsvis om att en s. k. normalflottilj tidigare har haft tre flygande divisioner. Flera undantag finns dock. I samband med krympningen av flygvapnets organisation har antalet divisioner per flottilj i vissa fall minskat. Under programplaneperioden 1974/75--1978/79 är det avsett att ytterligare flottiljer skall minskas till två flygande divisioner.

Enligt vad chefen för flygvapnet har framfört till utredningen innebär fredsproduktionens krav att det bör finnas fler än två divisioner per flottilj eftersom flottiljadministrationen då blir bättre utnyttjad. Luftfrums- och flygbullerproblem kan emellertid tala mot en sådan lösning, särskilt som man avser att öka flygtidsuttaget per division och år i framtiden. Uppgiften för en flottiljadministration är dessutom inte enbart att producera flygande divisioner utan också att producera ett stort antal andra förband som t. ex. bas-, stridslednings-, luftbevaknings- och sambandsförband. FFU anser för sin del att en normalflottilj med två flygande divisioner är en lämplig avvägning mellan de operativa kraven och de ekonomiska resurserna. Med denna utgångspunkt finner utredningen att antalet flottiljer med flygande divisioner bör uppgå till tio. I dag är antalet sådana flottiljer tolv. En jämn fördelning av de flygande divisionerna med i genomsnitt två divisioner per flottilj innebär alltså att två flottiljer bör dras in.

FFU har även studerat konsekvenserna av att dra in tre flottiljadministrationer i stället för två. Utredningen har därvid funnit att det av operativa skäl och med hänsyn till beredskap och mobiliseringsansvar samt inte minst för att bevara handlingsfriheten på lång sikt kan visa sig vara mindre framsynt att nu fatta beslut om att dra in mer än två flottiljadministrationer.

Vid sin genomgång av de faktorer som kan påverka valet av nedläggningsförband har FFU behandlat även flygbullerfrågan. Utredningen har därvid kommit fram till den uppfattningen att det inte finns någon vedertagen objektiv metod att jämföra flygbullerstörningarna vid olika militära flygplatser. Utredningen anser emellertid att flygbullerstörningarna – såvitt man nu kan bedöma – f. n. och under 1980-talet inte är eller kan antas bli så stora att de blir utslagsgivande vid valet av förband som bör läggas ner. Utredningen vill därmed inte bagatellisera flygbullerproblemen utan anser att de även i fortsättningen måste ägnas uppmärksamhet. Möjligheterna att minska bullret måste därvid tas till vara. Det bör enligt utredningen ankomma på chefen för flygvapnet och i förekommande fall luftfartsverket att beakta bullerproblemen vid de militära flygfälten.

Utredningen går därefter över till att behandla frågan om vilka flottiljer som bör dras in och anför inledningsvis att spaningsflottiljen F 11 i Nyköping f. n. har fyra spaningsflygdivisioner, varav två med flygplan S 32 och två med S 35. Dessa spaningsflygdivisioner och spaningsflygdivisionen vid Norrbottens flygflottilj (F 21) i Luleå skall enligt planerna utgå under perioden 1976/77–1981/82 och kommer under senare delen av 1970-talet att ersättas med flygplan S 37. I fred kommer det att finnas sammanlagt tre sådana divisioner.

Den minskning från fem till tre spaningsdivisioner som nu kan förutses har enligt FFU bl. a. föranlett önskemål om att spaningsdivisionerna fördelas till de operativt viktigaste riktningarna, trots att detta medför vissa nackdelar i fråga om förbandsproduktionen av flygspaningsförband.

Spaningsdivisionerna bör enligt utredningen främst av operativa skäl och beredskapsskäl flyttas från F 11 och fördelas på andra flottiljer. De särskilda resurser för flygspanings- och underrättelsetjänst som nu finns vid F 11 bör därvid också föras över till någon annan enhet.

FFU har även övervägt möjligheterna att flytta Bråvalla flygflottilj (F 13) i Norrköping till Nyköping, om F 11:s etablissement och flygfält friställs genom att spaningsflottiljen dras in. Mot detta talar dock att investeringskostnaderna vid Nyköpingsflottiljen är större än vid F 13. När tidigare beslutade flottiljnedläggningar har genomförts kommer dessutom F 13 tillsammans med Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala att vara de enda återstående flottiljerna med berghangarer, vilket enligt utredningen är ett starkt skäl från både operativ och ekonomisk synpunkt för att F 13 bör stanna kvar i Norrköping. F 11 bör i så fall behållas som krigsflygfält.

Vissa kompenserande sysselsättningsmöjligheter bör enligt FFU skapas i Nyköpingsregionen, om F 11 läggs ner. Utredningen har därför undersökt möjligheterna att lokalisera andra militära enheter till etablissementet i Nyköping men anser att militära skäl talar emot en sådan lösning. Samtidigt finns det emellertid regionalpolitiska motiv för detta. Det bör därför prövas i annan ordning om de kostnadsökningar och den sänkta effektivitet som en sådan lokalisering medför för försvaret är en från samhällsekonomisk synpunkt lämplig lösning av de regionalpolitiska problemen i Nyköping eller om andra åtgärder bör vidtas.

Investeringskostnaderna under den närmaste 20-årsperioden vid F 11 kan enligt FFU beräknas bli ca 30 milj. kr. högre än vid F 13 medan de årliga kostnaderna för hyror m. m. blir sammanlagt ca 1,2 milj. kr. högre per år vid F 13 än vid F 11. De av investeringarna föranklade kapitalkostnaderna har inte räknats med.

Bullerproblemen är enligt FFU mindre i anslutning till flottiljflygfältet i Nyköping än vid F 13 i Norrköping. Utredningen anser emellertid att olägenheterna med bullerstörningarna från F 13 skall kunna minskas till en acceptabel nivå genom vissa åtgärder som chefen för flygvapnet har föreslagit.

FFU konstaterar sammanfattningsvis att F 11 bör avvecklas som spaningsflottilj.

Vid sina överväganden avseende valet av den flottilj som utöver F 11 bör dras in anför FFU sammanfattningsvis beträffande Jämtlands flygflottilj (F 4) i Östersund, Hälsinge flygflottilj (F 15) i Söderhamn och F 21 att dessa flottiljer ligger inom stödområdet. De operativa och regionalpolitiska skälen för att behålla dessa tre flottiljer är enligt utredningen så starka att flottiljerna inte bör dras in.

FFU anser vidare att Västgöta flygflottilj (F 6) i Karlsborg, Skaraborgs flygflottilj (F 7) i Sätenäs i Lidköping och F 15 bör behålla de attackdivisioner som beräknas finnas efter ombeväpning till flygplan AJ 37. Härigenom undviker man att dessa i fred koncentreras på ett riskfyllt sätt, vilket skulle bli fallet om de lokaliseras till bara två flottiljer. Såväl F 6, F 7 som F 15 ligger dessutom inom områden för

vilka de har mycket stor regionalpolitisk betydelse, främst i fråga om sysselsättning och kommunal ekonomi. F 6 och F 7 är även från militära synpunkter välbelägna. Dessa tre flottiljer bör därför inte dras in.

En flyttning av flygvapnets krigsskola (F 20), som nu är administrativt ansluten till F 16, skulle enligt FFU innebära så avsevärda investeringar att den inte bör komma i fråga. Om F 16 läggs ner måste krigsskolan flytta, eftersom skolan bör vara ansluten till en flottilj som kan betjäna den i olika avseenden. Både F 16 och F 20 bör därför ligga kvar i Uppsala.

Tidigare förbandsindragningar vid flygvapnet har enligt FFU inneburit att Västmanlands flygflottilj (F 1) i Västerås och även F 16 har fått ett utökat och mycket stort ansvar i olika avseenden. Detta kan inte utökas med det sektoransvar som nu åvilar F 13. Utredningen anser därför att F 13 bör behållas i fredsorganisationen. Som tidigare har nämnts förordar utredningen att F 13 alltfjämt skall vara lokaliserad till Norrköping.

Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm har stort ansvar för anläggningar, personal och materiel främst för stridslednings- och luftbevakning. Vidare är mobiliseringsansvaret för bas-, stridslednings- och luftbevakningsförband omfattande. Med hänsyn till beredskapskraven och mobiliseringssäkerheten anser FFU att F 10:s flottiljadministration bör behållas i fredsorganisationen inom sektor S 1.

Vilken flottiljadministration som bör dras in utöver F 11:s blir alltså enligt FFU en fråga om att lägga ner en jaktflottilj antingen inom östra Mellansverige – F 1 – eller inom södra Sverige – F 12 eller Blekinge flygflottilj (F 17) i Ronneby. Regionalpolitiska skäl talar för att en indragning av F 1 är att föredra framför att F 12 eller F 17 läggs ner. Utredningen anser emellertid att de operativa skälen i detta fall har en så avgörande tyngd att de inte kan skjutas i bakgrunden till fördel för de regionalpolitiska önskemålen. Vägningen mellan militära effektivitetssynpunkter och allmänt samhällliga intressen resulterar enligt FFU i att F 1 bör behållas och att F 12 eller F 17 bör dras in.

Befolkningsutvecklingen i Kalmarregionen har varit måttlig i jämförelse med t. ex. Uppsala och Västerås. Sysselsättningen i regionen har ökat medan arbetslösheten under senare år klart har legat under riksgenomsnittet. Åtgärder för att förbättra arbetsmarknaden i Kalmar har också vidtagits under senare år och en betydande industriell utbyggnad har skett.

Ronneby kommun är den minsta av de berörda orterna, men Ronneby ingår tillsammans med Karlskrona och Karlshamn i en betydligt större arbetsmarknad. Stora delar av denna arbetsmarknad ligger dock på gränsen till vad som kan betecknas som rimligt pendlingsavstånd. Arbetsmarknaden i Ronneby domineras av industrin som under 1960-talet har haft en gynnsam utveckling. Löneläget är emellertid lågt och arbetslösheten har under senare år legat över riksgenomsnittet. Av alla de diskuterade kommunerna är Ronneby den där flygflottiljen

betyder relativt sett mest både från sysselsättningssynpunkt och för den kommunala ekonomin. De anställda vid F 17 uppges svara för 8 % av den inlevererade kommunalskatten i Ronneby. Motsvarande värde uppges till 2,3 % för F 12 i Kalmar.

Från regionalpolitiska och kommunalekonomiska utgångspunkter bedömer FFU att en flottiljindragning förorsakar mindre olägenheter i Kalmar än i Ronneby. I Ronneby finns över 600 anställda vid F17:s etablisement och den regionala televerkstaden och vid F 12:s etablisement ca 400. Pensionsavgångarna från F 12 är fler än från F 17 under de närmaste sju åren. En nedläggning av F 17 skulle därför drabba betydligt fler anställda än om F 12 avvecklas.

Trots att FFU bedömer det som osannolikt att F 10 skall behöva läggas ner på grund av luftrumspromblem kan en sådan utveckling inte helt uteslutas. Starka beredskapskrav och framträdande operativa skäl bör dock medföra att F 10 behålls så länge som möjligt. Om verksamheten vid F 10 måste flyttas till annan flottilj, bör denna enligt utredningen ligga så nära F 10 och dess nuvarande geografiska ansvarsområde som möjligt. Även detta talar för att F 17 bör behållas. Om all verksamhet inom flygvapnets fredsorganisation i Södra militärområdet skulle ledas från F 12 i Kalmar skulle en olycklig obalans uppkomma.

FFU anser sålunda att F 12:s flottiljadministration bör läggas ner och F 17 behållas. F 12:s nuvarande flygfält bör därvid behållas som krigsflygfält och F 17 bör överta det sektoransvar som nu åvilar F 12.

Den framtida lokaliseringen av flygvapnets väderskola, som f. n. är knuten till F 12, bör enligt FFU övervägas av chefen för flygvapnet.

Med hänsyn till angelägenheten av att utveckla de av riksdagen beslutade primära centra i sydöstra Sverige framhåller FFU att man genom regionalpolitiska åtgärder så långt möjligt bör kompensera det bortfall av arbetstillfällen som följer av att flottiljen i Kalmar dras in. Det bör därvid enligt utredningen vara möjligt att tillfälligt använda statligt lokaliseringstöd i Kalmar liksom tidigare har skett i bl. a. Norrköping, Karlstad och Gävle. Möjligheterna till ytterligare statlig etablering i Kalmar bör också undersökas.

Utredningen har även undersökt möjligheterna att behålla viss militär fredsverksamhet vid F 12. Två alternativ har därvid jämförts. Enligt det ena lokaliseras en bastropp ur F 17 till Kalmar samtidigt som flygplatsen drivs civilt. Enligt det andra förläggs en division, ett baskompani och ett stabskompani ur F 17 till F 12:s nuvarande etablisement. Flygfältet används för civil flygtrafik. Det förutsätts att detachementet organiseras samtidigt som flottiljadministrationen vid F 12 dras in, dvs. år 1980.

De sammanlagda merkostnaderna för ett detachement ur flygvapnet vid Kalmar flygplats under senare delen av den närmaste 20-årsperioden skulle enligt FFU:s beräkningsgrunder uppgå till ca 55 milj. kr. i nuvärde år 1973. Dessa merkostnader och den brist i flygtidsproduktion som skulle uppstå om detachementet skulle repliera på flygverkstaden vid F 17 gör att FFU inte kan förorda att detachement organiseras i Kalmar.

Utredningen anser att detta inte bör komma i fråga vid en flottiljflygplats, där flottiljadministrationen har dragits in.

Civil flygtrafik bör enligt FFU även i fortsättningen kunna bedrivas på ort där en flottilj dras in. Enligt beräkningar som luftfartsverket har utfört för flygplatsen i Kalmar bedöms kostnaderna för den civila flygtrafiken bli ca 500 000 - 700 000 kr. högre per år i 1972 års prisläge, om annan myndighet än chefen för flygvapnet skall svara för driften av flygfältet.

FFU har även studerat fördelningen av attackdivisionerna i Västergötland för att belysa möjligheterna till ekonomiska vinster genom att koncentrera såväl divisioner som verkstadsfunktion till F 7. För att slå vakt om sysselsättningen i Karlsborg förutsatte utredningen därvid att målflygdivisionen i Malmslätt i Linköping skulle förläggas till F 6 (prop. 1972:45, FöU 1972:15, rskr 1972:184).

FFU anser att de studier som har gjorts rörande fördelningen av enheterna mellan F 6 och F 7 visar att en lösning med två attackdivisioner vid vardera F 6 och F 7 samt en verkstad för s. k. B-underhåll vid var och en av flottiljerna är mest fördelaktig. Särskild betydelse tillmäter utredningen de allvarliga riskerna med att koncentrera en betydande del av såväl flygande enheter som verkstadsresurser till en flottilj och den brist i flygtidsproduktion som skulle uppstå vid en sådan resursfördelning. Den lägre beredskapen med otillräckligt antal flygplan startklara är också en nackdel. Den obalans i förbandsproduktionen som skulle uppstå kan inte heller godtas.

Den förordade lösningen med två attackdivisioner vid vardera F 6 och F 7 bedöms även från regionalpolitisk synpunkt på sikt vara fördelaktigare än om målflygdivisionen omlokaliseras till Karlsborg och F 6 därutöver består av endast en attackdivision med stödfunktioner. FFU bedömer nämligen att osäkerheten är stor i fråga om både vilken flygplantyp som skall ersätta nuvarande typer i målflygenheten och var verkstad bör finnas för dessa flygplan. Om t. ex. nästa flygplan för målflygdivisionen blir detsamma som skolflygplantypen vid krigsflygskolan (F 5) i Ljungbyhed, vilket enligt överbefälhavaren är tänkbart, är det möjligt att verkstaden i Karlsborg för målflygdivisionens flygplan skulle behöva läggas ner och verkstadsunderhållet för divisionens flygplan genomföras på F 5. Målflygdivisionen bör därför inte flyttas till Karlsborg.

FFU anser att målflygdivisionens lokalisering åter bör prövas när frågan om flygplantyp och organisation för det framtida målflyget har avgjorts. Bullerstörningarna i Malmslätt kan också innebära att en sådan prövning behöver göras.

Vid sina överväganden har FFU även behandlat frågan om lokalisering av krigsflygskolan. Utredningen anför att belastningen i luftrummet runt Ljungbyhed beräknas minska till omkring hälften av vad SVEDA-kommittén¹ har förutsatt. Övervakning och ledning av trafiken har förbätt-

¹ SVEDA-kommittén är en permanent kommitté bestående av trafiklednings-teknisk expertis ur danska och svenska luftfartsmyndigheterna och flygvapnen med uppgift att fungera som svensk/dansk planläggningskommitté för civila och militära trafiktekniska frågor av gemensamt intresse som berör Köpenhamn och Malmö flyginformationsregioner.

rats, bl. a. genom den ändrade luftrumsindelning som har trätt i kraft våren 1974 och ökad navigeringssäkerhet för F 5:s skolflygplan. Ytterligare förbättringar väntas då en gemensam kontrollcentral för all civil och militär flygtrafik i Skåneområdet inrättas. Ett principbeslut om detta har fattats.

En flyttning av krigsflygskolan skulle enligt FFU medföra betydande kostnader för utbildningslokaler, utbyggnad av dubbla parallella banor m. m. Utredningen anser vidare att de flygbullerstörningar som Ljungbyheds samhälle även i fortsättningen kommer att utsättas för inte är så stora att de i och för sig motiverar att krigsflygskolan flyttas från Ljungbyhed.

Klippans kommun med Riseberga och särskilt tätorten Ljungbyhed är enligt FFU mycket beroende av att verksamheten vid krigsflygskolan fortsätter. En nedläggning av skolan skulle få mycket stora negativa konsekvenser för den kommunala ekonomin och för sysselsättningen. Vid skolan finns f. u. 175 civila anställda och vid F 5:s verkstad 105. Utredningen anser sammanfattningsvis att en flyttning av krigsflygskolans verksamhet inte är motiverad under överskådlig tid.

FFU har gjort översiktliga organisationsberäkningar och har därvid funnit att ca 400 tjänster kan dras in om flottiljadministrationerna vid F 11 och F 12 läggs ner. Därutöver kan 280-400 tjänster vid administrationerna föras över till andra myndigheter. I vissa fall kan detta ske utan byte av arbetsplats för dem som skall behållas i organisationen genom att lydnadsförhållandena ändras. Detta gäller främst dem som redan nu har arbetsplatser vid anläggningar utanför resp. etablissement. Om ca 400 tjänster dras in fr. o. m. år 1980 beräknas lönekostnaderna för flottiljadministrationerna m. m. under tiden fram till år 1993 enligt FFU:s beräkningsgrunder kunna minskas med 320-340 milj. kr. omräknat till nuvärde år 1973.

Avvecklingskostnaderna är enligt FFU mycket svåra att uppskatta bl. a. därför att åtskilliga anställda kommer att avgå med pension eller söka annan anställning, innan förbanden avecklas.

Engångskostnaderna för att flytta personal från de nedlagda flottiljerna till annan stationeringsort kan komma att uppgå till 4-8 milj. kr. i 1973 års prisläge.

Genom att vissa investeringar och större iståndsättningar inte behöver genomföras och genom minskade hyror och avgifter beräknas under en 20-årsperiod sammanlagt ca 115-150 milj. kr. i nuvärde år 1973 enligt FFU:s beräkningsgrunder kunna sparas vid F 11 och F 12. Eftersom flottiljadministrationerna föreslås bli indragna budgetåret 1979/80 måste sannolikt vissa iståndsättningar utföras vid flottiljerna under tiden 1974/75 -1979/80. Utredningen bedömer att de investeringskostnader som kan komma att uppstå för F 11 och F 12 uppgår till sammanlagt ca 2 milj. kr. i 1973 års prisläge.

FFU anser att en beslutad aveckling av fredsförband bör ske så snart som möjligt med hänsyn till att den främst syftar till att nå lägre lönekostnader. Samtidigt måste dock hänsyn tas bl. a. till gjorda investeringar i materiel och byggnader. Enligt utredningen är det inte

lämpligt eller ens möjligt att efter ett beslut omedelbart avveckla verksamheten vid t. ex. en flottilj. FFU anser att det är viktigt att hänsynen till personalen får sätta sin prägel på beslut om och genomförande av större rationaliseringsprojekt. Utredningen delar de uppfattningar som överbefälhavaren och chefen för flygvapnet har framfört om tidpunkten för nedläggning av flottiljadministrationerna och föreslår att F 11 och F 12 dras in budgetåret 1979/80.

Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser, däribland *överbefälhavaren*, *chefen för flygvapnet*, *försvarets rationaliseringsinstitut* och de *personalorganisationer* som har yttrat sig, biträder eller lämnar huvudpunkterna i FFU:s förslag utan erinran. Kritik förs emellertid fram av *luftfartsverket*, *statens planverk*, *statens naturvårdsverk*, *länsstyrelserna i Södermanlands och Kalmar län*, motsvarande *landstingskommuner* samt *Nyköpings* och *Kalmar kommuner*.

Överbefälhavaren framhåller att omfattande studier har genomförts för att väga samman de fredsekonomiska och de operativa faktorerna. I sitt underlag till FFU har överbefälhavaren särskilt betonat att de operativa kraven i hög grad måste vara styrande när fredsorganisationen för flygstridskrafterna utformas. Antalet administrationer och flygbaser i fred måste enligt överbefälhavaren i första hand dimensioneras mot kraven på och behoven av bas-, stridslednings- och luftbevaknings- samt verkstadsförband och först i andra hand mot antalet flygande divisioner. Vidare påpekar överbefälhavaren att det fortfarande finns viss osäkerhet om den framtida organisationen men att de största ändringarna för flygvapnet i samband med förbandsindragningar och utredningar av organisationen i lägre regional och lokal instans nu kan överblickas. Han framhåller också att det är synnerligen angeläget att flygvapnet snarast får ett fast underlag för hur fredsorganisationen skall utformas i framtiden. Överbefälhavaren konstaterar med tillfredsställelse att FFU i sina förslag till ändringar av flygvapnets fredsorganisation i allt väsentligt har följt de förslag och godtagit de bedömningar och värderingar som har lämnats av honom och chefen för flygvapnet.

Chefen för flygvapnet delar utredningens uppfattning att man trots det knappa ekonomiska utrymmet måste ta till vara möjligheterna att undvika att dra in en tredje flottiljadministration. En sådan åtgärd skulle medföra en inte godtagbar obalans mellan flygvapnets olika delsystem från såväl funktionell som ekonomisk synpunkt. Dessutom skulle den organisatoriska handlingsfriheten att genomföra andra avvägningar på 1980-talet gå förlorad.

Försvarets rationaliseringsinstitut hävdar att det vid en planering av fredsorganisationens utveckling på sikt är nödvändigt att ägna ytterligare uppmärksamhet åt de administrativa kostnaderna. FFU synes räkna med att en s. k. normalflottilj i fortsättningen skall bestå av två flygande

divisioner i stället för tre som hittills har varit vanligt. Detta innebär enligt institutet att utnyttjandegraden av flottiljadministrationen minskar och att kostnaden för flottiljadministrationen per division därigenom i genomsnitt blir högre.

Kalmar läns landsting och *Kalmar kommun* pekar på att inget militärt fredsförband kommer att finnas inom Kalmar län om F 12 läggs ner, vilket från militär beredskapssynpunkt inte borde vara acceptabelt.

Länsstyrelsen i Kalmar län delar inte utredningens uppfattning om fördelning av jaktflottiljer utan föreslår att tre jaktflottiljer baseras i sydligaste Sverige och två i östra Mellansverige. Om förslag kommer att läggas fram om att dra in två flottiljadministrationer – varav en jaktflottilj – yrkar länsstyrelsen att det i första hand prövas om inte F 1 bör väljas som indragningsförband bland jaktflottiljerna. Länsstyrelsen ifrågasätter vidare med hänsyn till de farhågor om luftrumsproblemens utveckling över Skåne som FFU uttalar, om inte F 10:s lokalisering bör omprövas innan beslut fattas om vilket förband som skall dras in. *Luftfartsverket* delar FFU:s uppfattning om de framtida luftrumsproblemen för F 10. *Statens planverk* anser att flygbullerstörningarna över stora delar av Bjärehalvön och även Kullahalvön talar för att verksamheten vid F 10 bör inskränkas eller läggas ner.

En nedläggning av flygflottiljen i Nyköping innebär enligt *luftfartsverket* att efterfrågan på lufterum minskar avsevärt i närheten av Stockholms terminalområde, inom Östgöta terminalområde samt inom luftlederna Röd 1 och Grön 5, vilket förenklar samordningsförfarandena för flygtrafikledningen. Från verkets synpunkt skulle dock en flyttning av F 13 i Norrköping till Nyköping medföra fördelar i form av enklare samordning av flygverksamheten vid Norrköping/Kungsängens flygplats. Dessutom skulle en nedläggning av flygtrafiken vid Bråvalla avsevärt öka handlingsfriheten när det gäller att välja läge för den planerade nya civila flygplatsen för Östgötaregionen, bl. a. med hänsyn till tillgången på lufterum. Luftfartsverket föreslår därför att F 13 flyttas till Nyköping om F 11 läggs ner.

Från regionalpolitiska utgångspunkter framhåller *statens planverk* att en nedläggning av den militära flygverksamheten i Norrköping för kommunens del skulle förbättra möjligheterna till en mera balanserad utbyggnad av tätorten. Enligt en år 1970 framlagd generalplan för Norrköping kommer industrin att byggas ut huvudsakligen norr och nordost om staden, under det att bostadsbyggandet – bl. a. av flygbullerskäl – har hänvisats till områdena söder om staden. Enligt *länsstyrelsen i Södermanlands län* måste planfrågorna beaktas vid en framtida utbyggnad av de båda flottiljerna. Nyköpingsflottiljen ligger i detta hänseende bättre till än F 13 i Norrköping.

Statens planverk, *länsstyrelsen i Södermanlands län*, *Södermanlands läns landsting* och *Nyköpings kommun* delar uppfattningen att en nedläggning av F 11 skulle få svårare konsekvenser för Nyköpings-

regionen än en nedläggning av F 13 för Norrköping till följd av bl. a. den mindre arbetsmarknaden i Nyköpingsområdet. Enligt planverkets mening väger de regionalpolitiska skälen i detta fall så tungt att de borde leda till att flottiljadministrationen vid F 13 flyttas över till Nyköping om F 11 läggs ner. Enligt länsstyrelsen i Södermanlands län och Nyköpings kommun kommer en nedläggning av F 11 att få mycket kännbara konsekvenser för Nyköpings- och Oxelösundsregionen. I ett sådant läge måste därför kompensationsysselsättning garanteras av statsmakterna. Dessa åtgärder bör förberedas i god tid innan flottiljen avvecklas, så att ny sysselsättning samtidigt kan skapas.

Länsstyrelsen i Östergötlands län och Norrköpings kommun framhåller att en nedläggning av F 13 skulle ytterligare försämra den redan ogynnsamma strukturen på näringslivet i Norrköpingsregionen.

Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns landsting och Kalmar kommun erinrar om att statsmakterna genom olika uttalanden och beslut har understrukit att sydöstra Sverige, främst Kalmarområdet, har sådana regionala utvecklingsproblem att området bör prioriteras vid bl. a. utbyggnad och omlokalisering av statliga funktioner. De nämnda remissinstanserna förutsätter att sysselsättningen i landets primära centra förstärks och de motsätter sig därför FFU:s förslag om att F 12 i Kalmar skall läggas ner. Länsstyrelsen och kommunen framhåller vidare att de arbetstillfällena som Kalmar får genom riksdagens lokaliseringsbeslut inte skall avräknas som ersättning för den minskade sysselsättning som uppstår om FFU:s förslag att lägga ner F 12 genomförs. Om F 12 läggs ner anser Kalmar kommun att ett militärt förband eller någon central statlig civil förvaltningsenhet bör lokaliseras till Kalmar.

Länsstyrelsen i Blekinge län, Blekinge läns landsting och Ronneby kommun delar FFU:s uppfattning att en indragning av F 17 i Ronneby skulle få allvarliga konsekvenser för regionen.

Arbetsmarknadsstyrelsen och TCO-S biträder FFU:s uppfattning om behovet av ytterligare utredningar och av sysselsättningsfrämjande insatser vid en eventuell nedläggning av flygflottiljerna i Nyköping och Kalmar.

Överbefälhavaren och chefen för flygvapnet delar utredningens uppfattning att de t a c h e m e n t inte bör organiseras vid en flottiljflygplats, där flottiljadministrationen dras in.

Länsstyrelsen i Kalmar län och Kalmar läns landsting framhåller att den civila flygtrafiken på F 12:s flygfält från regionalpolitisk synpunkt är av största betydelse för Kalmar län, i synnerhet för dess södra del med Kalmar/Nybro-området som primärt centrum. Landstinget understryker de praktiska och ekonomiska fördelar som en militär och civil samdrift av flygfältet i Kalmar medför. En nedläggning av verksamheten vid F 12 kommer enligt landstinget att medföra kostnadsförordningar för det civila trafikflyget som från samhälls-ekonomiska synpunkter inte är godtagbara och som mycket negativt kan påverka regionens stora behov av goda kommunikationer till mera

avlägsna resmål såväl inom som utom landet. Vidare framför *Kalmar kommun*, som numera ensam svarar för den kommunala andelen av investeringarna i flygplatsen, att den inte kommer att kunna överta driftansvaret för Kalmar flygplats, även om kommunen har förhoppningar om en kraftig ökning av den civila flygtrafiken. Kommunen anser att Kalmar flygplats bör behållas som primärflygplats. *Luftfartsverket* anser att ett beslut om indragning av F 12 medför att frågan om flygplatsens drift som primär- eller sekundärflygplats för det civila flyget måste behandlas med hänsyn till kostnadstäckningen och kostnadsfördelningen.

Ronneby kommun föreslår att flygvapnets väderskola vid F 12 i Kalmar flyttas över till F 17 i Ronneby, så att skolans lokalisering till sydöstra Sverige kan behållas om F 12 läggs ner.

Att bullerfrågorna utgör ett problem särskilt för Norrköping framgår klart av remissinstansernas svar. *Trafikbullerutredningen* delar FFU:s uppfattning att särskilda bullerhygieniska undersökningar ger ett säkrare underlag och att sådana undersökningar är nödvändiga, om en mer detaljerad jämförelse skall göras mellan olika flygplatser. På grund av bl. a. de osäkerheter som finns i prognoser av detta slag är det emellertid enligt trafikbullerutredningen inte möjligt att dra alltför långtgående slutsatser av en sådan jämförelse mellan olika flygplatser. Trafikbullerutredningen vill liksom FFU understryka vikten av att flygbullerproblemen även i fortsättningen ägnas stor uppmärksamhet.

Statens planverk framhåller att endast det flygbuller i Norrköping som härrör från F 13 har redovisats i utredningen. Norrköping är emellertid även utsatt för ett rätt omfattande buller från det civila flyget vid Kungsängens flygplats. Enligt *statens planverk*, *statens naturvårdsverk* och *Nyköpings kommun* talar nuvarande bullerförhållanden vid F 13 i Norrköping jämfört med F 11 i Nyköping för att verksamheten vid F 13 bör flyttas över till Nyköping om F 11 läggs ner. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Södermanlands län* och *Södermanlands läns landsting*. Vidare kritiserar Södermanlands läns landsting och Nyköpings kommun att FFU inte har tagit tillräcklig hänsyn till bullerfrågorna. Enligt statens naturvårdsverk torde det inte vara möjligt att genom olika bullerminskande åtgärder väsentligt förbättra förhållandena vid F 13. Liknande synpunkter framför Södermanlands läns landsting och Nyköpings kommun.

Vid valet mellan F 12 i Kalmar och F 17 i Ronneby anser *statens planverk* att flygbullerskäl talar för att F 12 bör läggas ner. Även om bullerförhållandena inte är särskilt goda för Ronnebys del är de dock något bättre än i Kalmar. *Länsstyrelsen i Kalmar län*, *Kalmar läns landsting* och *Kalmar kommun* understryker utredningens konstaterande att det nu och under lång tid framåt inte finns någon vedertagen objektiv metod att jämföra flygbullerstörningarna vid olika militära förband. Kalmar läns landsting anser dessutom att bullerstörningarna i Kalmar är godtagbara. Liknande synpunkter framförs av Kalmar kommun.

I fråga om fördelningen av attackdivisionerna förordar FFU en lösning där såväl F 6 som F 7 får vardera två attackdivisioner och en verkstad för s. k. B-underhåll. De remissinstanser som har yttrat sig härvidlag biträder utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* understryker FFU:s uppfattning att det från regionalpolitisk och kommunalekonomisk synpunkt är oacceptabelt att lägga ner eller påtagligt minska verksamheten eller personalstyrkan vid F 6 och F 7.

De remissinstanser som har yttrat sig om målflygdivisionens lokalisering biträder FFU:s förslag om att den bör vara förlagd till Malmslätt i Linköping. *Luftfartsverket* påtalar att en förläggning till Karlsborg är betydligt ogynnsammare med hänsyn till det ökade antalet överflygningar av luftlederna Röd 1 och Grön 5.

Överbefälhavaren, chefen för flygvapnet och luftfartsverket biträder FFU:s uppfattning att det under överskådlig tid inte är motiverat att flytta krigsflygskolan från Ljungbyhed. Vidare erinrar chefen för flygvapnet om tankarna på att inrätta en flygskola för det civila trafikflyget för att minska åderlåtningen av flygförare från flygvapnet. Enligt *försvarets rationaliseringsinstitut* är krigsflygskolans ställning och organisation som utbildningsanstalt på lång sikt beroende av möjligheterna att förlägga annan utbildning dit. Kostnaderna för den militära flygutbildningen blir enligt institutets mening i annat fall så höga att ekonomiska skäl kan tala för att verksamheten måste omprövas. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* understryker den betydelse krigsflygskolan har för sysselsättningen i Ljungbyhed och för Klippans kommun i dess helhet.

Överbefälhavaren påpekar att organisationsförändringar av den storlek som det här är fråga om ställer särskilda krav på personallvårdsresurser under både förberedelse- och genomförandeperioderna. Enligt överbefälhavarens mening har FFU varken beaktat eller beräknat resurser för detta behov. Han bedömer det som nödvändigt att chefen för flygvapnet får de resurser som behövs för de anpassnings- och socialmedicinska frågor som beräknas uppkomma i samband med de föreslagna organisationsförändringarna. *Statens personalnämnd* anser det absolut nödvändigt att en fullständig personaladministrativ planering görs i god tid innan flottiljerna skall läggas ner. Så snart beslut föreligger om att F 11 och F 12 skall avvecklas bör statens personalnämnd enligt *försvarets personalnämnd* kopplas in för att utröna om rekryteringen till statsförvaltningen som helhet behöver begränsas i Kalmar och Nyköping. Enligt *TCO-S* är det viktigt att man genomför de av förbandsindragningarna föranledda personalminskningarna i samband med naturlig avgång bland personalen.

Fortifikationsförvaltningen framhåller att de angivna kostnaderna för investerings- och iståndsättningsarbeten inte kan utnyttjas som underlag för enskilda objekt. Liknande synpunkter framförs av *chefen för flygvapnet*, som vidare framhåller att de årliga driftkostnaderna vid F 13 blir endast 600 000 kr.

högre än vid F 11 i stället för 1,2 milj. kr. som FFU har angett. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser att de högre investeringskostnaderna vid etablissemnet i Nyköping inom ett begränsat antal år kompenseras av de lägre driftkostnaderna. Länsstyrelsen ställer sig kritisk till att FFU i sin ekonomiska analys endast har beaktat investeringskostnaderna och inte tagit hänsyn till driftkostnaderna. Motsvarande synpunkter framförs av *Södermanlands läns landsting* som för sin del anser att största vikten i övervägandena i stället bör läggas vid skillnader i de årliga driftkostnaderna. Såväl *länsstyrelsen i Kalmar* som *Kalmar kommun* framhåller att övningsförutsättningarna vid F 12 är utomordentligt goda på grund av korta an- och återflygningsvägar. Detta innebär enligt länsstyrelsen och kommunen att tids- och bränsleåtgången och därmed kostnaderna blir lägre vid F 12 än vid t. ex. F 1 eller F 10. Enligt *statens personalnämnd* bör kostnaderna för att skola om flygvapnets övertaliga personal räknas in som en kostnad i den ekonomiska kalkylen för nedläggningen av flygflottiljerna. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser för sin del att kostnaderna för bullerdämpande åtgärder måste vägas in i investeringskalkylerna för F 11 och F 13.

Flertalet remissinstanser har inte något att erinra mot föreslagen t i d p u n k t f ö r i n d r a g n i n g av flottiljerna men anser att det med hänsyn till berörd personal inte är möjligt att lägga ner dem tidigare. *Arbetsmarknadsstyrelsen* finner att den relativt långa tiden fram till de föreslagna nedläggningarna gör det svårt att bedöma arbetsmarknadsläget i de berörda orterna vid tiden för flottiljernas nedläggning. Det är därför enligt styrelsens mening angeläget att avvecklingarna, så snart de har beslutats, planeras på sådant sätt att de kan anpassas till då rådande läge på arbetsmarknaden. *Försvarets rationaliseringsinstitut* framhåller betydelsen av att tiden mellan beslut och verkställighet görs så kort som möjligt. Detta kan sannolikt bidra till att oron bland personalen minskas och att effektnedgången begränsas.

Föredraganden

Försvarets fredsorganisationsutredning (FFU) har i ett delbetänkande (Ds Fö 1973:2) lagt fram förslag om bl. a. indragning av flottiljadministrationerna vid Södermanlands flygflottilj (F 11) i Nyköping och Kalmar flygflottilj (F 12) i Kalmar.

F 11 ligger vid Skavsta i Nyköpings kommun. Flottiljen som är en spaningsflottilj är underställd chefen för första flygeskadern men lyder i vissa avseenden under militärbefälhavare. I flottiljstaben ingår en särskild operations- och underrättelseavdelning. Till flottiljen är även en för försvaret gemensam fototolkskola förlagd. Personalen vid F 11 utgörs av omkring 310 militära och civilmilitära tjänstemän samt omkring 200 civila.

F 12 ligger vid Smedby i Kalmar kommun. Flottiljen är en jaktflottilj och samtidigt sektorflottilj för sektor S 2. Till flottiljen är även flygvap-

nets väderskola förlagd. Vid flygfältet finns en civil flygstation för reguljär luftfart och allmän flygverksamhet. Personalen vid F 12 utgörs av 265 militära och civilmilitära tjänstemän samt omkring 225 civila.

FFU har som bakgrund till sina förslag redovisat överväganden beträffande bl. a. vissa militäroperativa och regionalpolitiska krav, utbildningsbetingelser samt luft- och flygbullerproblem. Enligt FFU bör främst operativa faktorer läggas till grund för flygförbandens framtida lokalisering, men även regionalpolitiska bedömningar måste komma in i övervägandena. Utredningen har utgått från att det från mitten av 1980-talet kommer att finnas åtta jakt-, tre spanings- och fem attackdivisioner samt en lätt attackdivision jämte skol-, transport- och målflygförband. Detta bör jämföras med det beräknade läget budgetåret 1975/76, dvs. 17 jakt-, fem spanings- och sex attackdivisioner och en lätt attackdivision samt skol-, transport- och målflygförband.

FFU förutsätter att antalet flottiljer med flygande divisioner på 1980-talet kommer att uppgå till tio mot idag tolv. Med jämn fördelning av två flygande divisioner per flottilj – vilket enligt utredningen ger en lämplig avvägning mellan de operativa kraven och de ekonomiska resurserna – innebär detta att två flottiljer bör dras in.

FFU har även studerat konsekvenserna av att dra in tre flottiljadministrationer i stället för två men har därvid funnit att det av operativa skäl och med hänsyn till beredskap och mobiliseringsansvar kan vara mindre framsynt att nu fatta ett sådant beslut. Önskvärdheten att för framtiden bevara handlingsfriheten talar enligt utredningens mening för att nu endast två administrationer bör dras in.

När det gäller att bedöma vilka flottiljer som bör beröras konstaterar FFU att antalet spaningsdivisioner torde komma att minska från fem till tre. Detta innebär enligt FFU att F 11 av bl. a. operativa skäl bör avvecklas som spaningsflottilj och att dess divisioner och resurser för flygspaning och underrättelsetjänst bör lokaliseras om till andra enheter.

FFU har i sina studier vidare övervägt möjligheterna att efter F 11:s nedläggning omlokalisera Brävalla flygflottilj (F 13) i Norrköping till Nyköping. Enligt utredningen beräknas emellertid investeringskostnaderna under den närmaste 20-årsperioden bli ca 30 milj. kr. högre i 1973 års prisläge om flottiljen förläggs till Nyköping. Detta förhållande tillsammans med bl. a. operativa skäl talar enligt FFU för att F 13 alltså bör vara lokaliserad till Norrköping och att F 11:s nuvarande etablissement inte bör användas av F 13 men behållas som krigsflygfält.

FFU har också undersökt möjligheterna att lokalisera andra militära enheter till etablissementet i Nyköping men anser att militära skäl talar emot en sådan lösning.

FFU anser vidare att F 12:s flottiljadministration bör läggas ner, varvid F 12:s nuvarande flygfält bör behållas som krigsflygfält. Blekinge flygflottilj (F 17) i Ronneby bör överta det sektoransvar som nu åvilar F 12. Som skäl härför framhåller FFU att kraven på handlingsfrihet på sikt bäst tillgodoses om F 17 behålls och att regionalpolitiska överväganden enligt

FFU:s uppfattning har visat att en indragning av F 12 totalt sett medför mindre allvarliga konsekvenser än en indragning av F 17.

Chefen för flygvapnet bör enligt FFU överväga den framtida lokaliseringen av flygvapnets väderskola som f. n. är förlagd till F 12.

FFU har även undersökt möjligheterna att efter F 12:s indragning behålla viss militär fredsverksamhet i Kalmar utöver den bastropp som behövs för krigsflygfältet. FFU har därvid prövat möjligheterna att förlägga ett detachment ur F 17 till F 12:s nuvarande etablissement. Merkostnaderna härför kommer dock under en 20-årsperiod enligt FFU:s beräkningsgrunder att uppgå till ca 55 milj. kr. i nuvärde år 1973. FFU vill därför inte förorda ett sådant alternativ men förutsätter att F 12:s flygfält även i fortsättningen skall användas för civil flygtrafik.

FFU har vidare behandlat flygbullerfrågan. FFU konstaterar att det f. n. inte finns någon vedertagen objektiv metod att jämföra flygbuller vid olika flygplatser men framhåller att flygbullerproblemen även i fortsättningen måste ägnas uppmärksamhet och att alla möjligheter att minska bullret måste tas till vara.

FFU har vid sina överväganden beträffande fördelningen av attackdivisionerna kommit fram till att två attackdivisioner vid vardera Västgöta flygflottilj (F 6) i Karlsborg och Skaraborgs flygflottilj (F 7) i Sätenäs i Lidköping samt en verkstad för s. k. B-underhåll vid var och en av flottiljerna är fördelaktigast från militär synpunkt. Även från regionalpolitisk synpunkt är en sådan fördelning enligt utredningens mening på sikt fördelaktigare än om målflygdivisionen omlokaliseras till Karlsborg från Malmslätt i Linköping. Härvid skulle en av attackdivisionerna utgå vid F 6. Enligt FFU:s mening bör målflygdivisionens lokalisering prövas först när frågan om flygplantyp och organisation för det framtida målflyget har avgjorts.

FFU har också undersökt förutsättningarna för och konsekvenserna av att flytta krigsflygskolan (F 5) från Ljungbyhed. Enligt utredningen medför en flyttning av skolan betydande investeringskostnader. Utredningen anser därför att en flyttning av krigsflygskolan, så vitt man nu kan bedöma, inte är motiverad.

Den av utredningen föreslagna nedläggningen av flottiljadministrationerna vid F 11 och F 12 innebär att ca 400 tjänster kan dras in och att 280–400 tjänster vid administrationerna förs över till andra myndigheter. Hänsyn har då tagits till de personalminskningar som beräknas kunna genomföras till följd av pågående översyn av flygvapnets flottiljorganisation (prop. 1974:50, FöU 1974:25, rskr 1974:270) samt kommande successiva minskning av antalet divisioner m. m. Om de föreslagna indragningarna av administrationerna genomförs budgetåret 1979/80 och tjänsterna då börjar dras in, beräknas lönekostnaderna under den resterande delen av 20-årsperioden enligt FFU:s beräkningsgrunder minska med 320–340 milj. kr. i nuvärde år 1973. Genom att vissa investerings- och iståndsättningsarbeten inte behöver genomföras och genom minskade hyror m. m. räknar FFU vidare med en ytterligare besparing under 20-årsperioden på sammanlagt ca 115–150 milj. kr. i

nuvärde år 1973. Engångskostnaderna för att flytta personal från de nedlagda flottiljerna till annan stationeringsort har beräknats till 4--8 milj. kr. i 1973 års prisläge.

FFU föreslår att flottiljadministrationerna vid F 11 och F 12 läggs ner budgetåret 1979/80.

Huvuddelen av remissinstanserna, däribland överbefälhavaren, chefen för flygvapnet, försvarets rationaliseringsinstitut, LO, TCO-S, SR och SACO, biträder eller lämnar utredningens förslag utan erinran. Viss kritik förs emellertid fram av luftfartsverket, statens naturvårdsverk, statens planverk samt berörda länsstyrelser, landstingskommuner och kommuner.

Flertalet remissinstanser biträder utredningens förslag om att lägga ner F 11 i Nyköping. Luftfartsverket anser dock att en flyttning av F 13 till Nyköping medför fördelar i form av enklare samordning av flygverksamheten vid Norrköping/Kungsängens flygplats samt dessutom ökar handlingsfriheten när det gäller lokaliseringen av en planerad ny civil flygplats för Östgötaregionen. Statens planverk, Södermanlands läns landsting och Nyköpings kommun framhåller att en nedläggning av F 11 får svårare konsekvenser för Nyköping än en nedläggning av F 13 för Norrköping, bl. a. till följd av den mindre arbetsmarknaden i Nyköpingsområdet. De regionalpolitiska skälen anses i detta fall väga så tungt att flottiljadministrationen vid F 13 bör flyttas över till Nyköping om F 11 läggs ner.

Huvuddelen av remissinstanserna har inte något att erinra mot utredningens förslag om nedläggning av F 12 i Kalmar. Berörd länsstyrelse, landstingskommun och kommun förutsätter dock att sysselsättningen i landets primära centra skall förstärkas och motsätter sig därför FFU:s förslag om en nedläggning samt erinrar om att statsmakterna genom olika uttalanden och beslut har understrukt att de regionala utvecklingsproblemen i sydöstra Sverige, främst då i Kalmarområdet, är sådana att regionen bör prioriteras.

Av remissvaren framgår att bullerfrågorna för speciellt Norrköpings del utgör ett problem. Trafikbullerutredningen delar FFU:s uppfattning om svårigheterna att genom bullermätningar göra jämförelser mellan flygplatser och anser att särskilda bullerhygieniska undersökningar är nödvändiga om en mer detaljerad jämförelse skall göras mellan olika flygplatser samt att flygbullerproblemen bör ägnas stor uppmärksamhet även i fortsättningen.

Statens planverk, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen i Södermanlands län, motsvarande landstingskommun och Nyköpings kommun framhåller i sina yttranden att nuvarande bullerförhållanden talar för att verksamheten vid F 13 flyttas över till Nyköping om F 11 läggs ner.

FFU:s förslag att såväl F 6 som F 7 vardera bör få två attackdivisioner och en verkstad för s. k. B-underhåll samt dess förslag beträffande målflygets fortsatta lokalisering till Malmslätt i Linköping biträds av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan.

Vissa remissinstanser behandlar de föreslagna flottiljnedläggningarna från

personalsocial synpunkt. Bl. a. föreslår försvarets personalnämnd att statens personalnämnd kopplas in för att undersöka om rekryteringen till statsförvaltningen som helhet i Nyköping och Kalmar behöver begränsas, när beslut föreligger om att F 11 och F 12 skall avvecklas.

Beträffande utredningens kostnadsberäkningar framhåller fortifikationsförvaltningen att de angivna investeringskostnaderna inte kan utnyttjas som underlag för enskilda objekt. Liknande synpunkter framförs av chefen för flygvapnet.

Remissinstanserna godtar den föreslagna tidpunkten för indragning av flottiljerna men anser att det med hänsyn till berörd personal varken är lämpligt eller möjligt att göra nedläggningarna tidigare.

Jag kan i huvudsak ansluta mig till de principiella ställningstaganden FFU har haft som bakgrund för sina förslag. FFU finner bl. a. att det av operativa skäl kan visa sig vara mindre framsynt att nu dra in mer än två flottiljeadministrationer. Jag biträder denna uppfattning men anser i likhet med försvarets rationaliseringsinstitut att denna fråga i framtiden bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Beträffande valet av de flottiljeadministrationer som bör dras in har vissa remissinstanser, bl. a. luftfartsverket och statens naturvårdsverk, påpekat att Norrköping i högre grad än Nyköping drabbas av flygbuller från resp. flottilj, vilket i första hand skulle tala för att man borde välja att avveckla verksamheten vid F 13 i Norrköping. I likhet med FFU och trafikbullaerutredningen anser jag att tillgängliga mätresultat av flygbuller f. n. inte kan läggas till grund för mera detaljerade jämförelser mellan olika flygflottiljer i detta hänseende. Jag anser dock att flygbullerproblemen bör ägnas särskild uppmärksamhet. Därför måste alla möjligheter även i fortsättningen tas till vara för att minska besvären för dem som bor i närheten av flygfält.

Luftfartsverket har vidare framfört att en nedläggning av den militära flygverksamheten i Norrköping skulle vara fördelaktigare från lufttrumssynpunkt för flygtrafiken inom Östgötaregionen än om den militära flygverksamheten i Nyköping läggs ner. Enligt min mening torde emellertid de eventuella olägenheterna från lufttrumssynpunkt av att behålla den militära flygverksamheten i Norrköping kunna avhjälpas utan alltför stora insatser. Jag har i denna fråga samrått med chefen för kommunikationsdepartementet.

I sammanhanget bör också beaktas att en överflyttning av verksamheten vid F 13 till F 11:s etablissement kan väntas medföra att verksamheten blir 4,5 milj. kr. dyrare per år. Härtill kommer det större investeringsbehovet i Nyköping som enligt vad jag har inhämtat f. n. kan beräknas uppgå till 40 milj. kr.

Mot nedläggningen av såväl F 11 som F 12 har dessutom anförts regionalpolitiska skäl. Som jag närmare kommer att redovisa i det följande bör det dock vara möjligt att lösa de eventuella sysselsättningsproblem som kan uppkomma i Nyköping och Kalmar på grund av nedläggningarna.

De skäl som har anförts mot en nedläggning av F 11 och F 12 motiverar enligt min mening inte att man avviker från FFU:s förslag. I likhet med FFU förordar jag alltså att F 11 i Nyköping läggs ner som spaningsflottilj och att dess spaningsdivisioner m. m. förs över till andra enheter inom flygvapnet. Jag förordar vidare att F 12 i Kalmar avvecklas som jaktflottilj. F 17 i Ronneby bör därvid bli sektorflottilj inom sektor S 2.

Som FFU har föreslagit bör en bastropp i fortsättningen förläggas till vardera Nyköping och Kalmar. På nu föreliggande underlag delar jag FFU:s uppfattning att ytterligare militär verksamhet inte i fred bör förläggas dit. Det kan emellertid visa sig nödvändigt att skapa vissa kompensande sysselsättningsmöjligheter i Nyköpings- resp. Kalmar-regionen. Jag är därför beredd att ompröva mitt ställningstagande om samhällsekonomiska motiv i framtiden ger anledning härtill och lämpliga militära lokaliseringsobjekt föreligger. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet vill jag vidare framhålla att det finns starka skäl att följa sysselsättningsutvecklingen i de aktuella regionerna med uppmärksamhet. Om det skulle visa sig att problem uppstår på arbetsmarknaden i resp. kommun genom att tillväxten i andra näringsgrenar bli otillräcklig bör regionalpolitiskt stöd kunna utgå i Nyköping och Kalmar efter särskild prövning i varje enskilt fall.

Om de förbandsindragningar som jag har förordat i det föregående godkänns av riksdagen avser jag föreslå regeringen att uppdra åt chefen för flygvapnet att lämna förslag till lokalisering av de skolor m. m. som f. n. är lokaliserade till F 11 och F 12.

Jag förutsätter att den civila flygtrafiken i Kalmar skall kunna bedrivas på ett för regionen tillfredsställande sätt, även om den militära verksamheten vid F 12 avvecklas.

Beträffande fördelningen av attackdivisionerna delar jag FFU:s uppfattning att en lösning med två attackdivisioner vid vardera F 6 och F 7 samt en verkstad för s. k. B-underhåll vid var och en av flottiljerna f. n. är att föredra.

I likhet med FFU anser jag vidare att frågan om den framtida lokaliseringen av målflygdivisionen i Malmslätt bör aktualiseras i samband med val av ny flygplantyp för verksamheten. Målflygdivisionen bör därför ligga kvar på Malmslätt i Linköping.

FFU anser att en flyttning av krigsflygskolans verksamhet i Ljungbyhed inte är motiverad under överskådlig tid. Liksom överbefälhavaren, chefen för flygvapnet och luftfartsverket ansluter jag mig till utredningens uppfattning och anser att frågan om skolans organisation och lokalisering inte nu är aktuell.

De förordade organisationsförändringarna bör enligt min mening vara genomförda under budgetåret 1979/80. Organisationsförändringarna kan i vissa fall komma att medföra problem för personalen vid ifrågavarande flottiljer. Jag förutsätter att dessa problem såvitt möjligt begränsas bl. a.

genom att förändringarna genomförs i nära samarbete med berörda personalorganisationer på såväl lokal som central nivå och att personalminskningarna genomförs främst i samband med naturliga avgångar och i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet.

Det ankommer på regeringen att fastställa tidsplan för förslagets genomförande och att ta ställning till enskildheterna i föreliggande förslag.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de organisationsförändringar inom flygvapnet som jag har förordat i det föregående,
2. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

Markförvärv för fredsförbandet i Arvidsjaur

I prop. 1975:1 (bil. 6 s. 248) anmälde jag att överbefälhavaren på uppdrag av Kungl. Maj:t har redovisat förslag rörande bl. a. den markanskaffning som behövs för det nya fredsförbandet i Arvidsjaur. Jag räknade därvid med att frågan om den föreslagna markanskaffningen skulle kunna underställas riksdagen i särskild proposition under våren 1975 så snart försvarets fastighetsnämnd hade slutfört sin utredning i ärendet. I avvaktan härpå beräknade jag för nästa budgetår ett medelsbehov av 1 milj. kr. för att påbörja markförvärven för det nya förbandet.

Fastighetsnämnden har numera slutfört sin utredning och lagt fram förslag om markanskaffning. Jag anhåller att nu få ta upp denna fråga.

Överbefälhavaren

Det av överbefälhavaren redovisade förslaget till markanskaffning utgår från att det nya förbandet i Arvidsjaur kommer att utbilda jägarförband i enlighet med ett av överbefälhavaren samtidigt redovisat förslag om verksamheten vid förbandet. Det föreslagna markområdets omfattning har bestämts dels av behovet av markkrävande fasta utbildningsanordningar som skolskjutningsbanor, eldexercisbanor, sprängplats m. m., dels av behovet av mark för den stridsmässiga utbildningen, främst med skarp ammunition. Stridsskjutningsområdena för kompani och förstärkt pluton bör medge att två kompanier kan övas samtidigt och oberoende av varandra. Möjligheter bör också finnas att variera övningarna inom de olika stridsskjutningsområdena.

Överbefälhavarens förslag omfattar ett sammanhängande kasern- och övningsområde med en areal av ca 7 000 ha. Området ligger ca 3 km söder om Arvidsjaur's samhälle. Det består huvudsakligen av skogsmark som till stora delar har slutavverkats. De jordbruk som tidigare har funnits inom området är numera nedlagda. Terrängen är starkt kuperad. Marken består till stor del av lättgrävda moränåsar med god framkomlighet för bandvagnar. Förekommande myrmarker är grunda och i allmänhet framkomliga för bandfordon. Däremot är framkomligheten för hjulfordon begränsad. Inom området finns en allmän väg fram till bebyggelsen vid Västlunda. Den har god standard. Därutöver finns revirvägar som delvis måste iståndsättas för att tåla den militära trafiken. En kraftledning passerar norr om det egentliga övningsfältet men kommer att gå genom det planerade kasernområdet. När kasernområdet slutligt utformas måste hänsyn tas till denna ledning. En kraftledning och en teleledning går dessutom till bebyggelsen vid Västlunda. Dessa ledningar behövs inte när förbandet tar området i anspråk i den mån de inte krävs för den militära verksamheten. I områdets norra del har Arvidsjaur's kommun en råvattentäkt. Enligt uppgift av kommunen kommer vattentäkten inte att behövas vid den tidpunkt då området tas i anspråk av

förbandet. Inom områdets norra del mellan Prästberget och Rymmarberget går en flyttningsväg för renar som används under såväl höst- som vårflyttningen. En arbetshage med renvaktarstuga finns inom sydvästra delen av området. Den har enligt uppgift inte varit i bruk under senare år. I sjön Stentrasket väster om området liksom i vissa småsjöar i områdets östra del har vissa fiskefrämjande åtgärder vidtagits såsom rotenonbehandling och inplantering av ädelfisk. Avsikten är att Stentrasket skall öppnas för allmänt sportfiske. Hänsyn har tagits till detta vid avgränsningen av området genom att västra gränsen har lagts på sådant sätt att den lämnar stranden fri.

Huvuddelen av området eller ca 5 400 ha tillhör staten och förvaltas av domänverket. Av återstoden utgör ca 900 ha bolagsmark och ca 700 ha mark i enskild ägo. Området berör ca 20 brukningsenheter. Enligt tillgängliga uppgifter är nio personer fast bosatta inom området. Av dessa är sju personer äldre än 60 år.

Överbefälhavarens förslag till markanskaffning bygger i allt väsentligt på det förslag till kasern- och övningsområde för det nya förbandet som försvarets fredsorganisationsutredning år 1971 förordade efter särskild utredning. Förslaget anmäldes för riksdagen i prop. 1973:135. Överbefälhavarens förslag innebär dock en utvidgning av det av fredsorganisationsutredningen förordade markområdet i öster, söder och nordväst. Den största utökningen har föranletts av önskemålet att få en enkel och naturlig gräns österut i den där befintliga järnvägen. Utökningarna i söder och nordväst har tillkommit för att få betryggande säkerhetsavstånd vid bl. a. stridsskjutningar och övningar med skarpa sprängmedel. Hänsyn har också tagits till befintliga ägo gränser och till möjligheterna att på ett enkelt sätt avlysa riskområden.

Försvarets fastighetsnämnd

Fastighetsnämnden har vid sin utredning besiktigat det föreslagna kasern- och övningsområdet. Nämnden har vidare orienterat länsstyrelsen i Norrbottens län, övriga länsmyndigheter, Arvidsjaurs kommun, markägarna och representanter för de berörda samebyarna om förslaget. Samtliga har beretts tillfälle att muntligen och skriftligen framföra sina synpunkter. Fastighetsnämnden har också inhämtat yttranden från domänverket och lantbruksstyrelsen samt berett Svenska samernas riksförbund tillfälle att yttra sig.

Länsstyrelsen och kommunen har inte haft något att erinra mot förslaget. Ägaren till den av förslaget delvis berörda stadsågan nr 185 + 186 + 187 i områdets nordöstra del har skriftligen framfört att han kommer att förlora sitt mest produktiva skogsområde, att han inte kommer att kunna bruka den del av fastigheten som ligger utanför fältet och att hans bostadshus ligger endast 300 meter från den föreslagna fältgränsen. Han anser att fastigheten härigenom kommer att sjunka i värde. Markägaren har därför anhållit att fältgränsen ändras på sådant sätt

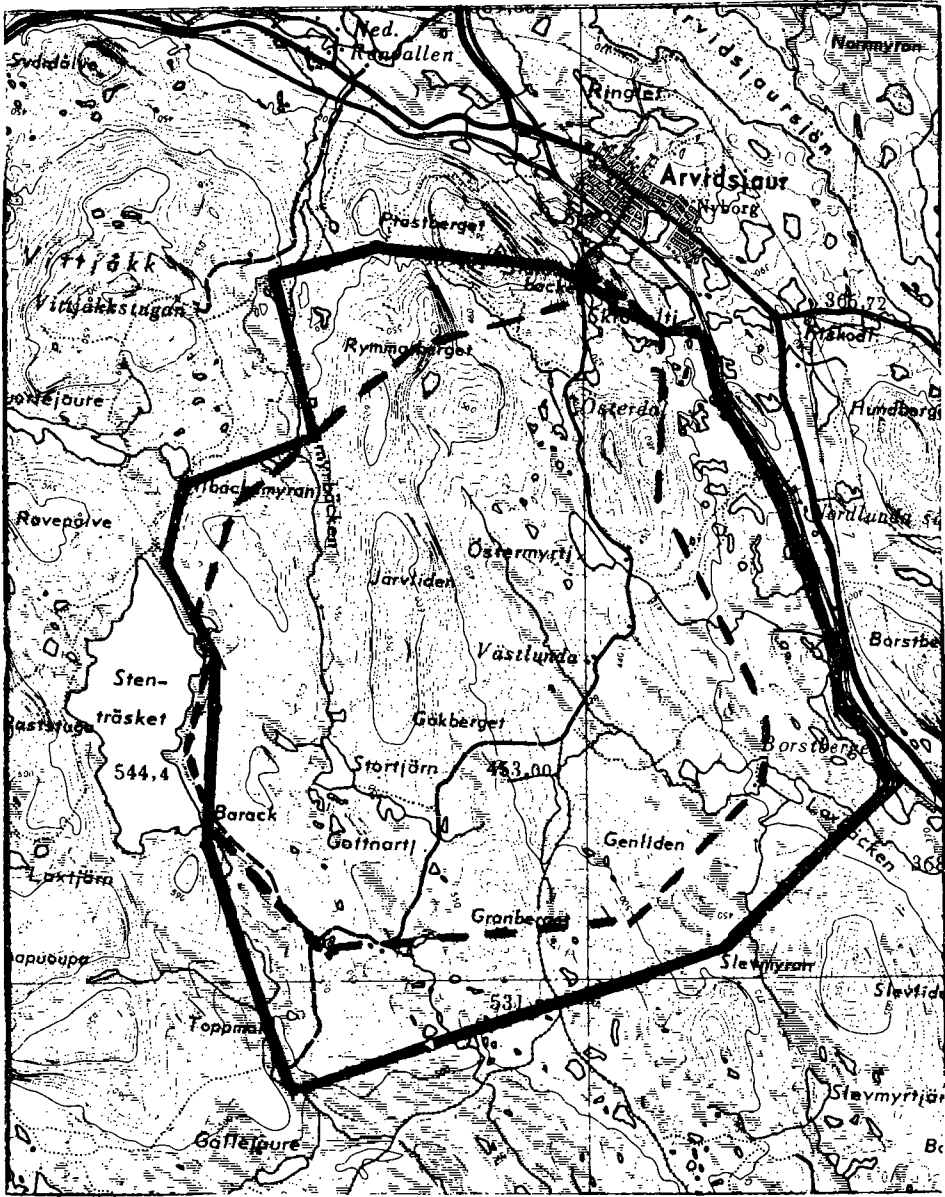
att hans fastighet kommer att ligga helt utanför fältet. Domänverket har förklarat att verket inte har något att erinra mot att den av verket förvaltade marken inom det föreslagna området tas i anspråk för militära ändamål. Verket förutsätter därvid att frågan om att utnyttja skogen inom området kan lösas vid kommande markförhandlingar med fortifikationsförvaltningen. Lantbruksstyrelsen har anfört att det med hänsyn till den korta tid som har stått till förfogande för utredning i ärendet inte har varit möjligt att uttala sig om de konsekvenser för rennäringen som den aktuella markanskaffningen kan få. Styrelsen föreslår därför att en särskild sakkunnig får utreda frågan om det planerade förbandets inverkan på rennäringen.

Svenska samernas riksförbund har efter samråd med de berörda samebyarna anfört bl. a. följande. Det föreslagna fältet ligger helt inom Mausjaur samebys betesområde och används dessutom vid flyttning av renar som tillhör Svaipa, Semisjaur—Njarg och Västra Kikkejaur samebyar. Mausjaur sameby består av elva familjer med sammanlagt ca 3 000 renar. Det föreslagna övningsfältet är vårland med goda betesförhållanden. Under maj månad sker kalvning inom detta område. Under sommaren finns en del av byns renar inom området för bete. Vid sarvslakten som sker i september har mer än hälften av slaktdjuren kunnat hämtas från området. Vintertid är antalet renar inom området beroende av snö- och betesförhållandena söder- och österut. För att kunna driva en rationell renskötsel är det nödvändigt att det blivande övningsfältet omgärdas med renstängsel. Eftersom militära övningar väntas komma att äga rum även utanför fältet kommer betydande intrång och störningar i renskötseln att uppkomma inom en stor del av Mausjaur samebys område. Tillkomsten av övningsfältet innebär att samebyns renantal måste minskas med påföljd att några familjer tvingas flytta från byn. Antalet renar som flyttas genom området uppgår till totalt ca 7 600. Flyttningen sker höst (oktober—januari) och vår (mars—maj). Vid höstflyttningen drivs renarna mot Prästberget, som ligger vid fältets norra gräns, och vidare i sydostlig riktning mot Österdal inom fältets nordöstra del. Renarna betar under vintern på höjden vid Österdal och inom området mellan denna höjd, järnvägen i öster och Borstberget i söder. Höstflyttningen pågår under 2—3 veckor medan flyttningen på våren normalt tar längre tid. De planerade kasernerna och vissa andra anläggningar inom fältet liksom den militära verksamheten inom och utom fältet kommer att försvåra genomflyttningen av renarna. Det är nödvändigt att ordna betes- och samlingshagar för att flyttningarna genom området skall kunna genomföras. Från samebyarnas sida sätts i fråga om området mellan Österdalahöjden och järnvägen i öster måste tas i anspråk för militära ändamål. I varje fall måste enligt samebyarnas mening frågan om stängsel i anslutning till Österdalahöjden och längs flyttningstvågarna aktualiseras. Riksförbundet hemställer dels att en utredning av de skador och intrång som vållas på rennäringen skall göras, dels att vad förbundet har anfört beträffande omfattningen av fältet samt uppförande av stängsel och

andra anordningar skall beaktas vid den fortsatta utredningen, dels att frågan om att anlägga ett flygfält i Arvidsjaur skall övervägas i samråd med samerna. Förbundet begär vidare att samerna skall bli representerade i den delegation – samarbetsdelegationen Arvidsjaur – som år 1974 tillsattes av Kungl. Maj:t för att samordna militära och civila intressen i samband med etableringen av det nya förbandet.

Fastighetsnämnden anför för sin del att frågan om lokaliseringen av det övningsfält som behövs för förbandet tidigare har utretts av försvarets fredsorganisationsutredning. Varken i utredningens betänkanden eller vid remissbehandlingen av dessa har det förts fram något alternativ till det nu aktuella läget. Inte heller under fastighetsnämndens handläggning av frågan har det kommit fram något som gett anledning till annan bedömning beträffande läget i stort.

Fastighetsnämnden konstaterar att länsmyndigheterna och kommunen inte har haft något att erinra mot omfattningen av det föreslagna området. Nämnden delar överbefälhavarens uppfattning att det är viktigt både för det civila samhället och för förbandet att det blivande fältet får naturliga och för allmänheten lätt iakttagbara gränser om detta är möjligt med hänsyn till övriga intressen. Fältets östra gräns bör därför enligt överbefälhavarens förslag dras vid järnvägen. De utökningar som i förhållande till fredsorganisationsutredningens förslag har gjorts i söder och nordväst anser nämnden godtagbara. Det önskemål om jämkning av gränsen i nordost som har förts fram av en enskild markägare är enligt nämndens mening en detaljfråga av sådan art att den bör prövas i samband med markförhandlingarna. Nämnden har vidare erfarit att det ännu inte föreligger något slutgiltigt förslag om hur kasernerna skall placeras i norra delen av fältet. Den för kasernområdet nödvändiga marken har därför inte kunnat preciseras. Gränsen i denna del av fältet kan därför komma att behöva justeras. Mot bakgrund härav föreslår nämnden att regeringen senare tar ställning till frågan om den slutliga gränsdragningen i den del av fältet som berör kasernområdet. De erinringar som har gjorts mot att det föreslagna området utnyttjas för militära ändamål hänför sig främst till rennäringen. Med hänsyn till den betydelse samerna tillmäter området som betesområde anser nämnden att det bör prövas närmare, om inte delar av fältet kan användas som betesområde även sedan förbandet har satts upp. Enligt nämndens mening bör i varje fall marken mellan Östermyrberget och järnvägen i östra delen av fältet kunna utnyttjas som betesområde. Redan med hänsyn till renflyttningarna genom fältet bedöms det nödvändigt att sätta upp ett renstängsel på Östermyrbergets östra sluttning. Behovet av renstängsel i övrigt kring eller inom området bör enligt nämnden övervägas ytterligare vid de förhandlingar som skall föras med samerna när statsmakternas beslut om markanskaffning föreligger. För att åstadkomma godtagbara förhållanden för rennäringen bör ett fast samarbete mellan förbandet och samerna etableras. Med anledning av vad lantbruksstyrelsen har anfört konstaterar fastighetsnämnden att en utredning om förbandets inverkan på rennäringen givetvis måste göras för

Teckenförklaring

----- Av försvarets fredsorganisationsutredning tidigare förordat förslag till markanskaffning.

———— I propositionen förordat förslag till markanskaffning.

att få underlag för förhandlingarna med samerna om ersättning för skador och intrång.

De av Svenska samernas riksförbund upptagna frågorna om samråd med samerna i frågan om att anlägga ett flygfält vid Arvidsjaur och om representation för samerna i samarbetsdelegationen Arvidsjaur ligger enligt fastighetsnämnden utanför ramen för nämndens uppdrag.

Det föreslagna markområdet kommer att värderas av fortifikationsförvaltningen. Fastighetsnämnden bedömer att markanskaffningen kan genomföras till rimliga kostnader.

Det av fastighetsnämnden förordade förslaget till markanskaffning framgår av bifogade karta (intagen på s. 29).

Föredraganden

Kungl. Maj:t uppdrog i mars 1974 åt överbefälhavaren att med beaktande av riksdagens beslut angående etablerande av ett nytt fredsförband i Arvidsjaur (prop. 1973:135, FöU 1973:26, rskr 1973:282) avge förslag rörande verksamheten vid det nya förbandet och till den markanskaffning som behövs för detta.

Överbefälhavaren kom i september 1974 in med förslag i berörda frågor. I fråga om verksamheten vid förbandet föreslår överbefälhavaren att Norrlands dragoner i Umeå skall flyttas till Arvidsjaur och att jägarbataljoner för strid under norrländska miljöbetingelser skall utbildas vid förbandet. Repetitionsutbildningen skall årligen omfatta krigsförbandsövningar för två till tre bataljoner och befälsövningar för två bataljoner. Förbandet föreslås få ställning som fristående regemente med enbart utbildningsansvar. Beträffande mobiliserings- och viss förvaltningsverksamhet skall förbandet enligt förslaget hänvisas till Bodens artilleriregemente.

Kungl. Maj:t medgav i december 1974 att överbefälhavarens förslag får ligga till grund för planeringen av verksamheten vid det nya förbandet.

I fråga om den markanskaffning som behövs för det nya förbandet föreslår överbefälhavaren att ett sammanhängande kasern- och övningsområde om ca 7 000 ha ca 3 km söder om Arvidsjaur samhälle ställs till förbandets förfogande. Av marken inom området tillhör ca 5 400 ha staten och förvaltas av domänverket. Ca 900 ha utgör bolagsmark och ca 700 ha mark i enskild ägo. Förslaget utgår från att förbandet skall utbilda jägarförband. Bestämmande för det föreslagna områdets omfattning har varit behovet av markkrävande fasta utbildningsanordningar och av mark för den stridsmässiga utbildningen, främst med skarp ammunition. Möjligheter bör föreligga att öva stridsskjutning med två kompanier samtidigt och oberoende av varandra samt att variera övningarna inom de olika stridsskjutningsområdena.

Överbefälhavarens förslag bygger i allt väsentligt på det förslag till kasern- och övningsområde för det nya förbandet som år 1971 förordades av försvarets fredsorganisationsutredning och som anmäldes för

riksdagen i prop. 1973:135. Överbefälhavarens förslag innebär dock en viss utökning i förhållande till utredningens förslag. Utökningen har föranletts av säkerhetsskäl och av önskemål om att ge fältet naturliga gränser som är lätta att iaktta för allmänheten. Befintliga ägo gränser har beaktats.

Försvarets fastighetsnämnd har yttrat sig över överbefälhavarens förslag. Nämnden har vid sin utredning tagit kontakt med länsstyrelsen i Norrbottens län och Arvidsjaurs kommun samt orienterat berörda markägare och representanter för berörda samebyar om förslaget. Samtliga har beretts tillfälle att muntligen eller skriftligen yttra sig över förslaget. Vidare har fastighetsnämnden inhämtat yttranden av domänverket och lantbruksstyrelsen samt berett Svenska samernas riksförbund tillfälle att yttra sig.

Länsstyrelsen och kommunen har inte haft något att erinra mot den föreslagna markdispositionen. En enskild markägare har framfört önskemål om en mindre gränsjustering. Domänverket har inte något att invända mot att den av verket förvaltade marken tas i anspråk för förbandets räkning. Lantbruksstyrelsen har förordat en särskild utredning om förbandets inverkan på rennäringen. Svenska samernas riksförbund har efter samråd med de berörda samebyarna framhållit att tillkomsten av förbandet kommer att medföra betydande intrång och skador på rennäringen för samebyarna, bl. a. i form av markförlust och försvårade renflyttningar. Förbundet har hemställt att en utredning om de skador och intrång som vållas rennäringen skall göras, att vad förbundet har anfört beträffande omfattningen av fältet och uppförande av stängsel och andra anordningar skall beaktas vid den fortsatta utredningen, att frågan om att anlägga ett flygfält i Arvidsjaur skall övervägas i samråd med samerna och att samerna skall få representation i den i mars 1974 inrättade delegationen för samordning av militära och civila intressen i samband med etableringen av det nya förbandet (samarbetsdelegationen Arvidsjaur).

Fastighetsnämnden anför att det med hänsyn till vad som har kommit fram vid tidigare utredningar i ärendet och vid nämndens egen utredning inte synes finnas något alternativ till det nu föreslagna läget för förbandets markområde. Nämnden delar överbefälhavarens uppfattning att det är viktigt från såväl civil som militär synpunkt att det blivande övningsfältet får naturliga gränser som lätt kan iakttas av allmänheten. Fältets östra gräns bör därför enligt överbefälhavarens förslag dras vid järnvägen. Även övriga utökningar i förhållande till det av fredsorganisationsutredningen förordade förslaget anser nämnden godtagbara. Det av en enskild markägare framförda önskemålet om en mindre gränsjustering bör enligt nämndens mening prövas i samband med kommande markförhandlingar. När det gäller gränsdragningen för det planerade kasernområdet i områdets norra del konstaterar nämnden att det ännu inte förligger något slutgiltigt förslag om hur kasernerna skall placeras. Beslutet i denna fråga kan komma att medföra att gränsen i norr kan

behöva justeras. Nämnden föreslår att ställning till den slutliga gränsdragningen i denna del av området tas vid en senare tidpunkt. Fastighetsnämnden konstaterar att de huvudsakliga invändningarna mot förslaget kommer från representanter för rennärigen. Med hänsyn till den betydelse samerna tillmäter området som betesområde för Mausjaur sameby anser nämnden att det bör prövas närmare om inte delar av fältet kan användas som betesområde även efter förbandets etablering. Möjligheter till detta bör enligt nämndens mening föreligga i vart fall inom östra delen av fältet. Behovet av renstängsel kring eller inom området bör övervägas vid blivande förhandlingar med samerna. Ett fast samarbete bör enligt nämndens mening etableras mellan förbandet och samerna. Nämnden anser att det finns förutsättningar för att med ett sådant samarbete åstadkomma godtagbara förhållanden för bl. a. renflyttningarna. Nämnden utgår från att en utredning om förbandets inverkan på rennärigen måste göras för att skapa underlag för kommande förhandlingar med samerna om ersättning för skador och intrång i rennärigen.

I likhet med fastighetsnämnden anser jag att de utredningar som har gjorts i frågan visar att det inte finns något godtagbart alternativ till den föreslagna lokaliseringen av det nya förbandets kasern- och övningsområde. Jag delar nämndens och överbefälhavarens uppfattning att det är angeläget att förbandet får goda utbildningsbetingelser och att kasern- och övningsområdet får naturliga gränser. Det föreliggande förslaget tillgodoser enligt min mening dessa önskemål. Jag tillstyrker därför att mark för förbandet anskaffas i huvudsak enligt förslaget. Det bör få ankomma på regeringen att senare besluta om den gränjustering i områdets norra del som kan bli följden av kommande beslut om kasernernas slutgiltiga placering. Detta kan medföra att vissa äldre bostadsfastigheter behöver lösas in. När det gäller frågan om förbandets inverkan på rennärigen anser jag i likhet med fastighetsnämnden att det bör prövas närmare om inte delar av fältet kan användas för renbete även sedan förbandet har satts upp. Denna fråga liksom också behovet av renstängsel kring eller inom området och förutsättningarna för de årliga renflyttningarna bör därför utredas särskilt. Jag anser att en sådan utredning är nödvändig för att skapa underlag för de förhandlingar som skall föras med samerna. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga. Så snart förbandet har satts upp bör man vidare från förbandets sida vidta åtgärder för att få till stånd ett fast samarbete med samerna. Det är angeläget att förbandet aktivt medverkar till att underlätta rennäringens fortsatta bedrivande. Det ankommer på chefen för armén att bevaka detta. De sociala verkningarna i övrigt av att det föreslagna markområdet tas i anspråk för militära ändamål synes bli relativt små. Endast nio personer är fast bosatta inom området och sju av dessa är äldre än 60 år. Jag vill dock understryka angelägenheten av att man här liksom i samband med genomförandet av andra markförvärv för försvaret tar till vara alla möjligheter att underlätta omställningen för de

personer som måste flytta när fältet tas i anspråk, tex. genom att lämna tillstånd att bo kvar under en övergångstid.

Svenska samernas riksförbund har i sitt yttrande till fastighetsnämnden fört fram önskemål om samråd med samerna beträffande frågan om att anlägga ett flygfält vid Arvidsjaur och om representation för samerna i samarbetsdelegationen Arvidsjaur. Om och när frågan om att anlägga ett flygfält vid Arvidsjaur blir aktuell utgår jag från att samerna kommer att beredas tillfälle att framföra sina synpunkter på flygfältets placering m. m. med hänsyn till eventuella konsekvenser för rennäringen. Önskemålet från samerna om representation i samarbetsdelegationen är enligt min mening föranlett av en missuppfattning om delegationens arbetsuppgifter. I delegationen ingår endast representanter för myndigheter m. m. som har verkställande uppgifter i samband med att det nya förbundet organiseras och för vilka det är angeläget att förbereda en samordning av dessa uppgifter. Det har inte ansetts lämpligt att delegationen omfattar representanter för olika intressegrupper, t. ex. *personalorganisationer* och värnpliktiga, som har möjlighet att påverka sin situation genom direkta kontakter med de myndigheter som är företrädare i delegationen. Samerna har möjlighet att bevaka för dem vitala intressen i fråga om samhällsuppbyggnad m. m. på samma sätt som gäller för andra frågor som tas upp till behandling och beslut i kommunen, landstinget och länsstyrelsen. I den mån samarbetsdelegationen i sitt arbete kommer in på frågor där delegationens ställningstagande direkt berör samernas villkor utgår jag från att samerna får tillfälle att framföra synpunkter till delegationen. Jag har inhämtat att det också är delegationens avsikt att både informera och inhämta synpunkter från dem som berörs av delegationens arbete. Ett sådant samarbete har för övrigt redan inletts.

Fortifikationsförvaltningen har överslagsmässigt beräknat kostnaderna för att genomföra nödvändig markanskaffning m. m. till 5 milj. kr. I detta belopp har räknats in eventuella kostnader för sådant ytterligare markförvärv som kan komma att visa sig nödvändigt sedan kasernområdets lokalisering slutgiltigt har bestämts. Som jag har nämnt i det föregående har medel för att påbörja markanskaffningen beräknats under anslaget Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1975/76 (prop. 1975:1 bil. 6 s. 248).

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att medge att ett kasern- och övningsområde för det nya fredsförbundet i Arvidsjaur anskaffas i enlighet med vad jag har angett i det föregående.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Indragning av vissa flottiljadministrationer vid flygvapnet	2
Inledning	2
Nuvarande ordning	3
Fredsorganisationsutredningen	5
Remissyttrandena	13
Föredraganden	18
Markförvärv för fredsförbundet i Arvidsjaur	25
Överbefälhavaren	25
Försvarets fastighetsnämnd	26
Föredraganden	30
Beslut	33